

Rozwijanie samodzielności u dzieci w wieku przedszkolnym

Zachęcanie do samodzielności to najwyższy wyraz miłości, jaki można okazać dziecku. Pozwalanie na samodzielność jest bardzo ważne w wychowywaniu.

Pewne umiejętności są niezbędne do samodzielnego funkcjonowania dziecka poza środowiskiem domowym. Przedszkolak jest w trakcie ich nabywania i często jeszcze potrzebuje pomocy i wsparcia. Udany start w przedszkolu nie oznacza, że dziecko ma być w pełni samodzielne – nauczyciele są po to, by je wspierać. Należy pamiętać, że wspieranie nie polega na wyręczaniu dziecka. Najlepsze efekty przedszkolak osiąga, gdy jest zachowana spójność między wymogami przedszkolnymi i domowymi. Współpraca rodziców z gronem pedagogicznym znacznie przyspiesza rozwój samodzielności dziecka, poprzez wyznaczenie tych samych celów i bycia konsekwentnym. Samodzielność nie przychodzi z dnia na dzień kształtujemy ją, miesiącami a nawet latami, wyrabiając w sobie nawyk odpowiedzialności za swoje czyny i umiejętności radzenia sobie z wieloma czynnościami bez pomocy otoczenia. Rozwój samodzielności u dzieci zawarty jest w podstawie programowej wychowania przedszkolnego, gdzie wskazane jest głównie kształtowanie umiejętności samoobsługowych i higienicznych, ważne jest jednak wdrażanie ich do samodzielnego radzenia sobie w sytuacjach życiowych i przewidywania skutków swoich zachowań. Osiągnięcie samodzielności jest ważnym czynnikiem sukcesu życiowego każdego człowieka. Wspieranie rozwoju dziecka ku samodzielności to kształtowanie jego odporności psychicznej, uczenie pokonywania trudności – działania te powinny doprowadzić do samodzielności i niezależności w życiu dorosłym. Samodzielność w codziennym życiu jest niezwykle istotną dyspozycją dziecka do podejmowania wyzwań związanych z aktywnością w środowisku domowym oraz społecznym, a także do działania zgodnie z własną wolą i na miarę swoich możliwości. Bardzo ważnym elementem życia przedszkolaka, podstawą jego całego przyszłego życia jest zabawa, poprzez którą dziecko odkrywa świat. Jest ona najważniejszą aktywnością na tym etapie życia, dzięki niej uczy się i rozwija, dlatego bardzo ważne jest zapewnienie mu w ciągu dnia dużej ilości czasu na swobodną zabawę. Oczywiście zabawy organizowane przez rodzica czy nauczyciela są równie ważne, ale to zabawa dowolnie organizowana przez przedszkolaka daje mu możliwość eksperymentowania i badania otoczenia. Dziecko, mając czas wolny, musi wykazać się kreatywnością i samodzielnością podczas organizowania sobie zabawy. To nie rodzic czy nauczyciel wymyśla, w co dziecko będzie się bawić, ale ono samo. Bardzo ważny jest tutaj wybór odpowiednich zabawek –

muszą to być przedmioty kształcące rozwijające, a nie przypadkowe i niesłużące jego rozwojowi. Zabawki powinny pobudzać kreatywność i aktywność, dlatego wszelkiego rodzaju klocki, farby, plastelina sprawdzą się dużo lepiej niż gry na telefonie lub tablecie.

Dziecko w wieku przedszkolnym w sposób naturalny wykazuje zainteresowanie samodzielnym wykonywaniem czynności. Czasami jednak wątpią w swoje możliwości, nie chcą pokonywać nawet najmniejszych przeszkód, zbyt łatwo odpuszczają. Dlaczego tak się dzieje? Najczęściej przyczyną są dorośli, którzy nie pozwalają dzieciom na samodzielność, kierując do nich komunikaty, które mogą blokować podejmowanie aktywności, np.: „Jesteś jeszcze za mały, żeby sobie poradzić”; „To trudne, chodź, pomogę ci”; „Pomogę ci, bardzo się śpieszymy”; „Jak będziesz starszy, to ci się uda”; „Ale marudzisz, nie mam czasu czekać” itp. Często dzieci nie mają też możliwości pomagać w kuchni lub przy sprzątaniu, bo słyszą: Zostaw, ubrudzisz się! Uważaj, bo zepsujesz. Nie chodzi tutaj tylko o czynności ściśle samoobsługowe. Niejednokrotnie dziecko znajduje się w centrum zainteresowania rodziców, którzy chcą mu przychylić nieba. Nadopiekuńcza postawa rodziców blokuje samodzielność dziecka. Skutki wyręczania dziecka mogą być następujące:

- nadmierne uzależnienie od dorosłych;
- gorsze funkcjonowanie wśród rówieśników, trudności w nawiązywaniu prawidłowych relacji społecznych;
- słaba adaptacja do nowych warunków;
- niskie poczucie własnej wartości;
- trudności w samodzielnym podejmowaniu działań, decydowaniu;
- mniejsza odwaga, zaradność, ciekawość i dociekliwość;
- postawa wyuczzonej bierności, stałe szukanie oparcia i pomocy wśród innych.

Spełniając zachcianki dziecka, wyręczając je we wszystkim, rodzice nie chcą, by napotykało jakiegokolwiek przeszkody czy trudności. Zabierają mu tym samym możliwość bycia samodzielnym i aktywnym. Zdarza się, że dopiero w przedszkolu dziecko spotyka się z sytuacją, gdy wymaga się od niego radzenia sobie w różnych sytuacjach (nie tylko samoobsługowych), np. podczas wymyślania swobodnej zabawy, kłótni z rówieśnikiem, wykonywania różnych zadań czy podczas zajęć dydaktycznych. Kompetencje społeczne i samoobsługowe rozwijają się u dzieci od samego początku ich życia, natomiast rozkwit tych umiejętności następuje między 3. a 6. r.ż. Dziecko zaczyna w tym czasie realizować własne cele i pomysły, stara się być niezależne od innych przynajmniej w sferze praktycznych działań. Ogromny wpływ na nabywanie kompetencji związanych z szeroko pojętą

samodzielnością mają przede wszystkim: - otoczenie wychowawcze (wzory proponowane przez najbliższych, ich stosunek do dziecka, relacje panujące w rodzinie, modele wychowawcze itp.); - kompetencje motoryczne (szeroko rozumiana sprawność na poziomie motoryki małej i dużej); - kompetencje poznawczo-emocjonalne (czyli poziom inteligencji, percepcja, integracja sensoryczna, odporność emocjonalna, umiejętność radzenia sobie z trudnościami); - liczba zgromadzonych doświadczeń w każdej sferze związanej z samodzielnością

Jak więc wspierać samodzielność dziecka w wieku przedszkolnym?

- **SŁUCHAĆ**- jeśli dziecko sygnalizuje nam chęć wykonania czegoś samodzielnie („Ja sam/sama”) dajmy mu szansę spróbować.
- **STOPNIOWAĆ TRUDNOŚCI**. Zaczynamy od umożliwienia dziecku wykonywania czynności prostych, łatwiejszych do wykonania po te bardziej skomplikowane i złożone. Dążmy do tego, aby udało mu się osiągnąć sukces.
- **NIE WYRĘCZAĆ**. Jeśli wiemy, że dziecko może daną czynność wykonać samodzielnie, nie wyręczamy go w tym. Nie uczymy dziecka bierności!
- **WSPIERAĆ I MOTYWOWAĆ** dziecko – wierzymy w dzieci, ich możliwości oraz kierujemy do nich motywujące do działania komunikaty typu: „dasz radę!”, „na pewno sobie poradzisz!”, „uda Ci się!”.

Mgr inż. Anna Kokosińska

Bibliografia:

1. Ewa JĘDRZEJOWSKA, „Samodzielność dzieci w wieku przedszkolnym”, Pedagogika
2. Przedszkolna i Wczesnoszkolna Vol. 5 1 (9)/2017 Ewelina Śliwa,
3. „Rozwijanie samodzielności u dzieci – jedno z podstawowych założeń Friedricha Froebela”,
4. BLIŻEJ PRZEDSZKOLA 2.173/2016 Anna Mikler-Chwastek,
5. „Samodzielność życiowa oraz kształtowanie czynności samoobsługowych, nawyków higienicznych i kulturalnych dzieci w wieku przedszkolnym”